

Programy motywacyjne dla pracowników – konsekwencje w podatku dochodowym

Coraz częściej występującą praktyką międzynarodowych koncernów jest tworzenie planów motywacyjnych w postaci oferowania pracownikom lub menedżerom spółek zależnych prawa do nabycia akcji, opcji na akcje lub innych instrumentów finansowych oferowanych przez spółkę matkę po preferencyjnej cenie albo nieodpłatnie. Opodatkowanie tego typu świadczeń na gruncie podatku dochodowego od osób fizycznych budzi wątpliwości. Przedmiotem niniejszego artykułu jest przedstawienie najważniejszych konsekwencji podatkowych w związku z realizacją tych planów, w tym w szczególności kwalifikacja źródła przychodu i określenie momentu powstania obowiązku podatkowego w świetle przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych.

Uwagi wstępne

Programy motywacyjne dla pracowników w postaci przyznawanych nieodpłatnie lub częściowo nieodpłatnie akcji, opcji na akcje lub innych finansowych instrumentów pochodnych są coraz bardziej powszechną metodą nagradzania, motywowania i związania pracowników z firmą. W praktyce stosowane przez firmy plany motywacyjne najczęściej opierają się na następujących zasadach:

- beneficjentami programów są członkowie kadry zarządzającej;
- prawo realizacji praw wynikających z uczestnictwa w programie uzależnione jest od pozostawania beneficjenta w stosunku pracy przez określony czas lub od spełnienia innych warunków;
- beneficjent nie może w określonym czasie zbyć akcji lub zrealizować prawa z opcji, przenieść ich na inne osoby, zastawić lub ustanowić przedmiotem dziedziczenia;
- oferowane akcje lub opcje na akcje nie są proponowane w ofercie publicznej;
- programy motywacyjne są najczęściej organizowane przez zagraniczną spółkę matkę mającą siedzibę w innym państwie.

W praktyce spotykane stanowisko organów podatkowych odnośnie do konsekwencji podatkowych omawianych świadczeń ulegało zasadniczym zmianom na przestrzeni ostatnich kilku lat. W 2006 r. i 2007 r. organy podatkowe, co do zasady, zajmowały korzystne dla podatników stanowisko i wskazywały, że przychód z tego rodzaju świadczeń stanowi przychód z kapitałów pieniężnych opodatkowanych w momencie

zbycia. W drugiej połowie 2007 r. urzędy zmieniły jednak zdanie i zaczęły twierdzić, że przychód powstaje już w momencie otrzymania przez pracownika akcji, opcji itp., a uzyskane przysporzenie stanowi przychód ze stosunku pracy (lub innych źródeł). Wskazane stanowisko dominowało do końca 2008 r. Ostatnio jednak, prawdopodobnie pod wpływem orzecznictwa sądów administracyjnych, poglądy organów podatkowych na opodatkowanie akcji pracowniczych i podobnych świadczeń znów uległy zmianie i co do zasady powrócono do koncepcji sprzed 2007 r.

Celem niniejszej publikacji jest analiza charakteru omawianych przysporzeń oraz rozważenie, do którego źródła przychodów należy je przyporządkować.

Charakterystyka przysporzeń otrzymywanych przez pracowników

Pojęcie przychodu definiuje art. 11 ust. 1 ustawy z 26.7.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych¹ (dalej: PDOFizU), w myśl którego przychodami, co do zasady, są otrzymane lub postawione do dyspozycji podatnika w roku kalendarzowym pieniądze i wartości pieniężne oraz wartość otrzymanych świadczeń w naturze i innych nieodpłatnych świadczeń. Sformułowanie „pozostawione do dyspozycji” należy rozumieć jako postawienie podatnikowi przysługujących mu pieniędzy i wartości pieniężnych, aby mógł on z nich swobodnie korzystać².

W świetle powyższego przepisu wartość otrzymanych przez beneficjenta akcji, opcji na akcje lub innych pochodnych instrumentów finansowych należy uznać za przychód podlegający opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Należy jednak wskazać, że cechą wspólną wszystkich z wymienionych świadczeń jest to, że co do zasady, generują one dochód w przyszłości. Zgodnie ze stanowiskiem wyrażonym przez WSA w Warszawie w wyroku z 23.9.2009 r.³ *akcje są papierami wartościowymi inkorporującymi zarówno prawa, jak i obowiązki wobec spółki będącej emitentem akcji. W momencie otrzymania akcji na preferencyjnych warunkach przysporzenie, jakie z tego tytułu uzyskuje dana osoba, niezależnie od źródła i przyczyny uzyskania tego przysporzenia, jest jedynie potencjalne. Cechą akcji jest to, iż generują one przychód dopiero w przyszłości w postaci dywidendy lub też w przypadku odpłatnego ich zbycia – w postaci różnicy pomiędzy przychodem ze sprzedaży a kosztami poniesionymi na ich nabycie. W momencie nabycia tych instrumentów nie następuje zatem żadne przysporzenie majątkowe po stronie pracownika.*

Jeżeli chodzi natomiast o opcje na akcje i inne pochodne instrumenty finansowe, to należy wskazać, że specyfiką opcji jest to, że od jej posiadacza zależy, czy opcja będzie realizowana czy nie, a decyzja w tym zakresie uwarunkowana jest przede wszystkim rynkowym kursem akcji w danym momencie. Konkretnie przysporzenie majątkowe dla posiadacza opcji powstaje dopiero wtedy, gdy zostaną zrealizowane zyski, które niosą ze sobą posiadanie opcji. W związku z tym samo otrzymanie opcji w ramach planu motywacyjnego nie jest związane z jakimkolwiek przysporzeniem w majątku osoby otrzymującej opcję. W opinii autorów przychód nie powstaje zatem ani w momencie przyznania pracownikowi opcji, ani w momencie uzyskania prawa do rozporządzania nią. Przychód powstanie natomiast z chwilą odpłatnego zbycia akcji nabytych po cenie wynikającej z opcji lub realizacji innego pochodnego instrumentu finansowego.

Zaprezentowane powyżej stanowisko znajduje poparcie w niektórych opiniach wyrażanych przez władze podatkowe w udzielanych interpretacjach. Przykładowo, w postanowieniu Naczelnika US Warszawa-Mokotów z 17.9.2007 r.⁴ wskazano, że *uzyskanie opcji na nabycie akcji nie powoduje powstania obowiązku podatkowego.*

Przychód powstanie dopiero w momencie odpłatnego zbycia akcji. Przychód z tego tytułu stanowić będzie przychód z kapitałów pieniężnych, o których mowa w art. 17 ust. 1 pkt 6 lit a). (...) Dochodem podlegającym opodatkowaniu będzie różnica pomiędzy sumą przychodów uzyskanych z tytułu odpłatnego zbycia papierów wartościowych a kosztami uzyskania przychodu, określonymi na podstawie art. 23 ust. 1 pkt 38 PODOFizU. Podobny pogląd wyraził również Dyrektor IS w Poznaniu w interpretacji z 14.8.2009 r.⁵.

Autorzy stoją zatem na stanowisku, że dochód do opodatkowania w omawianej sytuacji powstanie dopiero w momencie odpłatnego zbycia akcji bądź realizacji otrzymanego instrumentu finansowego. Odrębną kwestią pozostaje natomiast kwalifikacja tego przysporzenia do odpowiedniego źródła przychodu.

Kwalifikacja źródła przychodu

W świetle przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych nie jest jasne, do którego źródła przychodów powinien być przyporządkowany przychód z otrzymanych w ramach opisanych programów motywacyjnych świadczeń. Katalog źródeł przychodów opodatkowanych podatkiem dochodowym od osób fizycznych zawiera art. 10 PODOFizU. W myśl tego przepisu źródłami przychodów są:

- stosunek służbowy, stosunek pracy, w tym spółdzielczy stosunek pracy,
- działalność wykonywana osobiście,
- pozarolnicza działalność gospodarcza,
- działy specjalne produkcji rolnej,
- najem, podnajem, dzierżawa, poddzierżawa oraz inne umowy o podobnym charakterze,
- kapitały pieniężne i prawa majątkowe,
- odpłatne zbycie nieruchomości lub ich części oraz udziału w nieruchomości, spółdzielczego własnościowego prawa do lokalu mieszkalnego lub użytkowego oraz prawa do domu jednorodzinnego w spółdzielni mieszkaniowej, prawa wieczystego użytkowania gruntów, innych rzeczy,
- inne źródła.

Zdaniem autorów, jeżeli chodzi o otrzymane w ramach programów motywacyjnych akcje, opcje na akcje lub inne finansowe instrumenty pochodne, w praktyce można rozważyć zakwalifikowanie omawianego przysporzenia do przychodów ze stosunku pracy bądź przychodu z kapitałów pieniężnych.

Przychód ze stosunku pracy

Za przychody ze stosunku służbowego i stosunku pracy uważa się wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne oraz wartość pieniężną świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalenty, bez względu na źródło finansowania tych wypłat i świadczeń, a w szczególności: wynagrodzenia zasadnicze, wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, różnego rodzaju dodatki, nagrody, ekwiwalenty za niewykorzystany urlop i wszelkie inne kwoty niezależnie od tego, czy ich wysokość została z góry ustalona, a ponadto świadczenia pieniężne ponoszone za pracownika, jak również wartość innych nieodpłatnych lub częściowo odpłatnych świadczeń.

Wojewódzki Sąd Administracyjny w wyroku z 10.2.2005 r.⁶ stwierdził, że (...) *O zakwalifikowaniu świadczenia jako przychodu ze stosunku pracy, w rozumieniu art. 12 ust. 1 PODOFizU, decyduje to, czy określone świadczenie może otrzymać wyłącznie pracownik w rozumieniu ust. 4 tego przepisu, czy również inna osoba niezwiązana tego rodzaju stosunkiem prawnym. Istotne jest więc to, czy istnieje związek prawny, lub też faktyczny, danego świadczenia z istniejącym stosunkiem pracy (...).*

W związku z powyższym, za kwalifikacją uzyskanych przychodów jako przychodów ze stosunku pracy może przemawiać fakt, że uczestnictwo w programach motywacyjnych jest związane z zatrudnieniem ich beneficjentów w spółce organizującej program motywacyjny lub innej spółce z grupy (np. spółce zależnej). W konsekwencji potencjalnie możliwe jest zakwalifikowanie tego świadczenia jako dodatkowego wynagrodzenia związanego z pozostawaniem w stosunku pracy, a tym samym uznanie, że jest to przychód ze stosunku pracy.

Na podstawie przedstawionych argumentów, organy podatkowe – szczególnie w 2008 r. – wyrażały pogląd, zgodnie z którym przysporzenie majątkowe w postaci akcji (opcji na akcje) stanowi przychód ze stosunku pracy. Stanowisko takie zostało przedstawione m.in. w interpretacji Dyrektora IS w Warszawie z 8.12.2008 r.⁷, zgodnie z którym (...) *w stosunku do części kosztów poniesionych w ramach partycypacji przez Wnioskodawcę uzyskany przychód przez uprawnionych pracowników (uczestników) będzie przychodem ze stosunku pracy. Wynika to z faktu, iż przedmiotowe świadczenie będzie związane ze stosunkiem pracy (...).*

Konsekwencją kwalifikacji świadczeń otrzymanych w ramach programów motywacyjnych jako przychodu ze stosunku pracy jest opodatkowanie ich według skali podatkowej. W takim przypadku wartość przysporzenia stanowić będzie również podstawę naliczania składek na obowiązkowe ubezpieczenie społeczne. Konsekwencją zakwalifikowania tych świadczeń do przychodów ze stosunku pracy jest również konieczność pobrania przez pracodawcę zaliczek na podatek dochodowy.

Należy jednak zauważyć, że w praktyce bezpośredni pracodawca zwykle nie ma wpływu na określenie zasad obowiązujących w ramach planów motywacyjnych, które w całości organizowane są przez spółkę matkę. A zatem w związku z realizacją planów motywacyjnych więź prawna istnieje pomiędzy pracownikami objętymi tymi planami a spółką matką. W konsekwencji pracownicy z powodu realizacji tych planów nie mogą formalnie występować wobec pracodawcy. W związku z tym należy zgodzić się ze stanowiskiem wyrażonym przez WSA w Warszawie w wyroku z 15.9.2009 r.⁸, zgodnie z którym *pomimo, że beneficjentami planów są także pracownicy spółki, a ona sama ponosi ekonomiczny ciężar przydzielanych jej pracownikom w sposób preferencyjny akcji, gdyż w ramach korporacyjnych uzgodnień refunduje te koszty, nie ma wystarczających przesłanek, aby przyjąć, iż mamy do czynienia z przychodami ze stosunku pracy.*

Przychód z kapitałów pieniężnych

Ustawa o podatku dochodowym od osób fizycznych, jako źródło przychodów wskazuje też m.in. kapitały pieniężne i inne prawa majątkowe, przy czym w myśl art. 17 PODOFizU za przychody z kapitałów pieniężnych uważa się m.in. należne, choćby nie zostały faktycznie otrzymane, przychody z odpłatnego zbycia papierów wartościowych oraz przychody z odpłatnego zbycia pochodnych instrumentów finansowych, a także z realizacji praw z nich wynikających. Zgodnie z art. 5a pkt 11 PODOFizU przez pojęcie papierów wartościowych należy rozumieć papiery wartościowe, o których mowa w art. 3 pkt 1

ustawy o obrocie instrumentami finansowymi⁹. Stosownie natomiast do art. 3 pkt 1 ustawy o obrocie instrumentami finansowymi papierami wartościowymi są m.in.:

a) akcje, prawa poboru, prawa do akcji, warranty subskrypcyjne, kwity depozytowe, obligacje, listy zastawne, certyfikacyjne, inwestycyjne i inne zbywalne papiery wartościowe, w tym inkorporujące prawa majątkowe odpowiadające prawom wynikającym z akcji lub z zaciągnięcia długu, wyemitowane na podstawie właściwych przepisów prawa polskiego lub obcego,

b) inne zbywalne prawa majątkowe, które powstają w wyniku emisji, inkorporujące uprawnienie do nabycia lub objęcia papierów wartościowych określonych w lit. a, lub wykonywane poprzez dokonanie rozliczenia pieniężnego (prawa pochodne).

W myśl zaś art. 2 ust. 1 tej ustawy, instrumentami finansowymi są m.in. papiery wartościowe oraz niebędące papierami wartościowymi opcje kupna lub sprzedaży instrumentów finansowych, opcje na stopy procentowe, opcje walutowe, opcje na takie opcje oraz inne równoważne instrumenty finansowe rozliczane pieniężnie, inne instrumenty, jeżeli zostały dopuszczone do obrotu na rynku regulowanym na terytorium państwa członkowskiego lub są przedmiotem ubiegania się o takie dopuszczenie.

Oznacza to, że akcje są papierami wartościowymi (instrumentami finansowymi). Natomiast opcje, czyli prawo do nabycia akcji spółki, stanowią pochodne instrumenty finansowe. Należy zauważyć, że akcje wyemitowane na podstawie przepisów prawa obcego są również instrumentami finansowymi w rozumieniu tej ustawy. W związku z tym dochód ze zbycia tych instrumentów należy zakwalifikować do źródła kapitały pieniężne¹⁰.

Moment powstania obowiązku podatkowego

Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 6 lit. a) PODOFizU przychód z papierów wartościowych powstaje w momencie, gdy kwota z tytułu odpłatnego zbycia akcji staje się należna. W analizowanej sytuacji kwota staje się należna dopiero w momencie zbycia akcji. W związku z tym należy uznać, że przychód powstanie w momencie sprzedaży akcji, wtedy też powstanie faktyczne przysporzenie majątkowe dla zbywcy.

Powyższe stanowisko znajduje potwierdzenie w wiążących interpretacjach przepisów podatkowych wydawanych przez organy podatkowe. Przykładowo w decyzji Dyrektora IS w Warszawie z 5.9.2007 r.¹¹ wskazano, że *przyznanie pracownikom prawa do uczestnictwa na preferencyjnych warunkach w planach opcyjnych i akcyjnych prowadzonych przez spółkę z grupy nie powoduje powstania przychodu u pracowników w dacie realizacji praw pracowników wynikającego z wyżej wymienionych planów. (...) Przychód powstanie dopiero w momencie zbycia akcji. (...) Przychód z tego tytułu należy zakwalifikować jako przychód z kapitałów pieniężnych.*

Podobnie, Naczelnik Pierwszego Mazowieckiego US w Warszawie w postanowieniu z 10.1.2007 r.¹² stwierdził, że *przyznanie pracownikom akcji w pracowniczym programie akcyjnym nie powoduje u nich przychodu w dacie realizacji praw wynikających z planu akcyjnego. Przychód powstanie dopiero w momencie odpłatnego zbycia akcji.* Potwierdził to również m.in. Dyrektor IS w Warszawie w interpretacji z 2.3.2010 r.¹³.

W świetle powyższego należy stwierdzić, że przychód z tytułu otrzymanych akcji należy zakwalifikować do źródła kapitały pieniężne, z którego obowiązek podatkowy powstanie w momencie odpłatnego zbycia otrzymanych akcji.

Podobnie zakwalifikowany powinien być przychód z opcji i innych pochodnych instrumentów finansowych. Zgodnie z art. 17 ust. 1 PODOFizU do katalogu przychodów z kapitałów pieniężnych zalicza się m.in. przychody z odpłatnego zbycia udziałów w spółkach mających osobowość prawną oraz papierów wartościowych, a także przychody z odpłatnego zbycia pochodnych instrumentów finansowych i z realizacji praw z nich wynikających.

Cechą pochodnego instrumentu finansowego jest to, że nie generuje on przychodów w momencie jego nabycia (niezależnie od formy, w jakiej nabycie nastąpiło). Obowiązek podatkowy powstanie natomiast z chwilą odpłatnego zbycia akcji nabytych po cenie wynikającej z opcji lub realizacji innego pochodnego instrumentu finansowego. Uzyskany przychód należy zakwalifikować do kategorii przychodów z kapitałów pieniężnych w rozumieniu art. 17 ust. 1 pkt 6 lit a) PODOFizU. W momencie odpłatnego zbycia akcji pracownik będzie uprawniony na mocy art. 23 ust. 1 pkt 38 PODOFizU do rozpoznania kosztu uzyskania przychodu w kwocie stanowiącej iloczyn ceny akcji wynikającej z opcji oraz ilości zakupionych akcji. Różnica między obliczonym w powyższy sposób przychodem a kosztem jego uzyskania będzie stanowić dochód z kapitałów pieniężnych, który stanowi faktyczne przysporzenie majątkowe wnioskodawcy.

Zaprezentowane powyżej stanowisko znajduje poparcie w opiniach wyrażanych przez władze podatkowe w udzielanych interpretacjach. Przykładowo w postanowieniu Naczelnika US Warszawa-Mokotów z 17.9.2007 r.¹⁴ wskazano, że *uzyskanie opcji na nabycie akcji nie powoduje powstania obowiązku podatkowego. Przychód powstanie dopiero w momencie odpłatnego zbycia akcji. Przychód z tego tytułu stanowić będzie przychód z kapitałów pieniężnych, o których mowa w art. 17 ust. 1 pkt 6 lit a). (...) Dochodem podlegającym opodatkowaniu będzie różnica pomiędzy sumą przychodów uzyskanych z tytułu odpłatnego zbycia papierów wartościowych a kosztami uzyskania przychodu, określonymi na podstawie art. 23 ust. 1 pkt 38 PODOFizU.* Podobny pogląd zaprezentował także Naczelnik US Warszawa-Ursynów w postanowieniu z 22.12.2006 r.¹⁵, stwierdzając, że *przychód z tytułu udzielonej przy nabyciu akcji bonifikaty, powstanie dopiero w momencie sprzedaży akcji. (...) Przychód z tego tytułu należy zakwalifikować jako przychód z kapitałów pieniężnych.*

W związku z powyższym należy stwierdzić, że w momencie nabycia przez pracownika spółki zależnej należącej do grupy spółek akcji spółki matki oraz opcji na akcje i innych pochodnych instrumentów finansowych, dochód po stronie pracowników powstanie dopiero w momencie ich odpłatnego zbycia lub realizacji. Przy czym, biorąc pod uwagę charakter prawny otrzymanych przez beneficjenta przysporzeń majątkowych, zasadne jest traktowanie uzyskanego przychodu jako przychodu z kapitałów pieniężnych.

Podsumowanie

Kwalifikacja źródła przychodów powstałych w związku z uczestnictwem w programach motywacyjnych, ze względu na brak jednoznacznych regulacji w PODOFizU, budzi wiele wątpliwości. Istnieją argumenty przemawiające za uznaniem takiego przychodu jako przychodu ze stosunku pracy (podlegającego opodatkowaniu na zasadach ogólnych). Mając jednak na uwadze charakter prawny otrzymanych praw majątkowych, w naszej opinii bardziej zasadne jest twierdzenie, że realizacja praw z nich wynikających powoduje powstanie przychodu z kapitałów pieniężnych, o których mowa w art. 10 ust. 1 pkt 7 PODOFizU. Uzyskany przychód, zgodnie z art. 30b PODOFizU, opodatkowany będzie 19% stawką podatkową. Ze względu na fakt, że generują one dochód w przyszłości w postaci

ceny ich sprzedaży bądź dywidendy, moment rozpoznania obowiązku podatkowego powstanie w momencie dokonania odpłatnego zbycia przysługujących praw. Brak konkretnego wymiaru finansowego instrumentów w momencie ich przyznania beneficjentom uniemożliwia bowiem traktowanie ich w tej dacie w kategoriach przychodu w rozumieniu PDOFizU.

Elżbieta Lis - doktor prawa, doradca podatkowy KSP.

Anna Różga - konsultant podatkowy w Kancelarii KSP.

-
1. Dz.U. z 2010 r. Nr 51, poz. 307 ze zm.
  2. Podatek dochodowy od osób fizycznych 2009, pod. red. *J. Marciniuka*, wyd. C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 143.
  3. III SA/Wa 411/09.
  4. 1433/NL/LFI/415/4111-113/07/BS.
  5. ILPB1/415-604/09-2/TW.
  6. I SA/Wr 1038/03.
  7. IPPB2/415-1334/08-4/MK. Por. także: interpretacja indywidualna Dyrektora IS w Katowicach z 12.5.2009 r., IPPB2/415-123/09-2/AK; interpretacja indywidualna Dyrektora IS w Warszawie z 10.12.2009 r., IPPB2/415-554/09-8/MK.
  8. III SA/Wa 570/09; podobne stanowisko zostało wyrażone także w wyroku WSA z 28.10.2009 r., III SA/Wa 628/09.
  9. Dz.U. z 2005 r. Nr 183, poz. 1538 ze zm., zwana dalej ustawą o obrocie instrumentami finansowymi.
  10. Por.: interpretacja indywidualna Dyrektora IS w Katowicach z 17.8.2009 r., IBPBII/2/415-628/09/HS; por. interpretacje z 6.3.2009 r., IBPBII/2/415-168/08/HS; z 17 .3.2009 r., IBPBII/2/415-159/08/MW.
  11. 1401/BFII/415-84/07/KK.
  12. 1471/DPF/415/101/06/PP.
  13. IPPB2/415-756/09-2/AS; por. także: interpretacja indywidualna Dyrektora IS w Katowicach z 6.3.2009 r., IBPBII/2/415-168/08/HS, Dyrektora IS w Poznaniu z 4.3.2009 r., ILPB1/415-344/09-2/AC, Dyrektora IS w Bydgoszczy z 25.3.2009 r., ITPB1/415-01/09/MR, interpretacja indywidualna Dyrektora IS w Warszawie z 24.12.2009 r., DD3/033/121/DZI/08/1276.
  14. 1433/NL/LFI/415/4111-113/07/BS; por. także: interpretacja indywidualna Dyrektora IS w Warszawie z 12.5.2010 r., IPPB2/415-1368/08/09-6/S/AK.
  15. 1438/DF-1/415-195/313/06/AG.